

Komunitný plán sociálnych služieb obce Tvrdosovce 2016 – 2023

KOMUNITNÝ PLÁN SOCIÁLNYCH SLUŽIEB OBCE TVRDOŠOVCE 2016 – 2023

Územné vymedzenie:	Obec
Územný plán obce schválený:	15/09082016 písm. A bod 3
Dátum schválenia KPSS:	09. 08. 2016
Dátum schválenia 1. aktualizácie KPSS:	31. 05. 2018
Verzia:	2.0
Publikovaný verejne:	Áno
Vypracoval:	 GEMINI GROUP

Obsah

Príhovor starostu.....	4
Úvod.....	5
Sociálne služby, komunita, komunitné plánovanie	6
Ciele, zásady a princípy komunitného plánovania	8
Subjekty komunitného plánovania.....	9
Zadávatelia sociálnych služieb.....	9
Poskytovatelia sociálnych služieb.....	9
Užívatelia sociálnych služieb	10
Verejnosť a ďalšie organizácie.....	10
Legislatívne normy a strategické dokumenty.....	10
Analytická časť.....	13
Socio-demografická analýza.....	13
Obyvatelia, rodiny, deti a mládež.....	13
Seniori	14
Zdravotne ťažko postihnutí.....	15
Osoby ohrozené sociálnym vylúčením	15
Analýza súčasného stavu v oblasti poskytovania sociálnych služieb	18
Obyvatelia, rodiny, deti a mládež.....	18
Seniori	19
Ťažko zdravotne postihnutí	20
Osoby ohrozené sociálnym vylúčením	20
SWOT analýza.....	21
Výsledky dotazníkového prieskumu	22
Strategická časť	24
Vízia	24
Návrh stratégie rozvoja.....	24
Plán financovania.....	36
Použitá literatúra	40

Príhovor starostu

Vážení občania!

Predkladáme Vám Komunitný plán sociálnych služieb obce Tvrdošovce na obdobie 2016 – 2023, ktorý predstavuje jeden zo základných dokumentov pre rozvoj komunitných služieb, samospráv, miest a obcí na území Slovenska. Komunitný plán je vypracovaný v súlade so zákonom č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov. Komunitný plán predstavuje efektívnu metódu, ktorá zabezpečí plánovanie obsahu a rozsahu sociálnych služieb tak, aby zodpovedali špecifikám našej obce a potrebám našich obyvateľov. Prostredníctvom komunitného plánu si obec stanoví ciele v sociálnej oblasti a určí prostriedky, použitím ktorých sa priblíži ku splneniu vytýčených cieľov. Vďaka naplneniu cieľov dôjde k napredovaniu a rozvoju našej obce, k priblíženiu sa k realizácii našej vízie o živote v spoločnej komunite.

Na vypracovaní komunitného plánu sa podieľalo viacero interných a externých spolupracovníkov, zamestnanci obecného úradu a v neposlednom rade samotní občania a organizácie pôsobiace v obci. Verím, že realizácia cieľov v sociálnej oblasti povedie k napredovaniu obce a uspokojí a naplní Vaše požiadavky. Všetkým tým, ktorí sa spolupodieľali na tvorbe Komunitného plánu obce Tvrdošovce, sa chcem poďakovať vo svojom mene i v mene celej obce. Prispeli ste k formulovaniu budúcnosti obce Tvrdošovce.

Ing. Marián Tóth
starosta obce Tvrdošovce

Úvod

Vývoj spoločnosti zavádza do praxe nové pojmy, nové technológie a nové prístupy. Celá spoločnosť prechádza vývojovým procesom, ktorý si vyžaduje pulz doby. V tejto súvislosti sa do praxe zavádza aj pojem „komunitné plánovanie“.

Zmyslom komunitného plánovania je aktivizácia obyvateľstva a skvalitnenie poskytovania sociálnych služieb spoločným, koordinovaným postupom. Cieľom tejto činnosti je najmä posilňovanie sociálnej súdržnosti všetkých obyvateľov obce a predchádzanie sociálnemu vylúčeniu a sociálnej izolácii jednotlivcov a skupín. Hlavným zámerom realizácie komunitného plánu sociálnych služieb je spokojnosť občanov s poskytovanými službami v obci, zvýšenie kvality života, aktívny záujem ľudí o udržateľnosť a rozvoj komunity obce.

Povinnosť obcí a miest vypracovať komunitný plán sociálnych služieb vychádza zo Zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov. Okrem toho dokument vychádza aj z iných legislatívnych noriem a strategických dokumentov, ktoré sú bližšie špecifikované v hlavnej textovej časti komunitného plánu. Komunitný plán obce Tvrdosovce na roky 2016 – 2023 bol vypracovaný spoločnosťou Gemini Group s. r. o. za výraznej pomoci predstaviteľov a obyvateľov obce, odborníkov a organizácií pôsobiacich v obci. Vďaka spolupráci viacerých strán je komunitný plán verným odrazom situácie v oblasti sociálnych služieb v obci, a tak umožňuje samospráve lepšiu a rýchlejšiu orientáciu v potrebách obyvateľov, čo prispeje k ich rýchlejšiemu a efektívnejšiemu napĺňaniu.

Komunitný plán obce Tvrdosovce pozostáva z troch hlavných častí: teoretickej, analytickej a strategickej. V rámci teoretickej časti sa vymedzila podstata sociálnych služieb a komunitného plánovania. Táto sekcia ďalej uvádza aj základné črty, ako aj subjekty komunitného plánovania a tiež legislatívne normy a strategické dokumenty, z ktorých komunitný plán vychádza. Analytická časť sa zaoberá súčasným stavom v oblasti sociálnych služieb spolu so SWOT analýzou, ktorá sumarizuje silné i slabé stránky, príležitosti a riziká obce. V poslednej strategickej časti sa zdefinovala vízia obce a navrhli sa konkrétne opatrenia na jej dosiahnutie, ako aj časový harmonogram a potrebný rozpočet na realizáciu uvedených opatrení.

V prípade, že sa samospráva bude držať svojich cieľov, postupov a termínov zvolených v komunitnom pláne, existuje vysoký predpoklad rastu kvality, rozšírenia portfólia a zvýšenia adresnosti sociálnych služieb v obci Tvrdosovce.

Sociálne služby, komunita, komunitné plánovanie

Sociálne služby možno charakterizovať ako súhrn širokého spektra činností, prostredníctvom ktorých je poskytovaná pomoc ľuďom nachádzajúcim sa v nepriaznivej sociálnej situácii, ak si sami nedokážu zabezpečiť základné životné potreby alebo potrebujú pomoc z iných vážnych dôvodov. Podstatou sociálnych služieb je zabezpečiť osobám určitý životný štandard, ale aj zmiernovať rozdiely v príjmoch či v sociálnom postavení.

Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov definuje podľa druhu sociálnej služby nasledujúce sociálne služby, ktoré je možné poskytovať a prijímať na území Slovenska:

(1) Sociálne služby podľa druhu sú:

a) sociálne služby krízovej intervencie, ktorými sú:

1. terénna sociálna služba krízovej intervencie,
2. poskytovanie sociálnej služby v zariadeniach, ktorými sú:
  - 2.1. nízkoprahové denné centrum,
  - 2.2. integračné centrum,
  - 2.3. komunitné centrum,
  - 2.4. nocľaháreň,
  - 2.5. útulok,
  - 2.6. domov na polceste,
  - 2.7. zariadenie núdzového bývania,
3. nízkoprahová sociálna služba pre deti a rodinu,

b) sociálne služby na podporu rodiny s deťmi, ktorými sú:

1. pomoc pri osobnej starostlivosti o dieťa,
2. pomoc pri osobnej starostlivosti o dieťa v zariadení dočasnej starostlivosti o deti,
3. služba na podporu zosúladovania rodinného života a pracovného života,
4. služba na podporu zosúladovania rodinného života a pracovného života v zariadení starostlivosti o deti do troch rokov veku dieťaťa,
5. služba včasnej intervencie,

c) sociálne služby na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia, nepriaznivého zdravotného stavu alebo z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku, ktorými sú:

1. poskytovanie sociálnej služby v zariadeniach pre fyzické osoby, ktoré sú odkázané na pomoc inej fyzickej osoby, a pre fyzické osoby, ktoré dovŕšili dôchodkový vek, ktorými sú:
  - 1.1. zariadenie podporovaného bývania,
  - 1.2. zariadenie pre seniorov,
  - 1.3. zariadenie opatrovateľskej služby,
  - 1.4. rehabilitačné stredisko,
  - 1.5. domov sociálnych služieb,

- 1.6. špecializované zariadenie,
- 1.7. denný stacionár,
2. domáca opatrovateľská služba (ďalej len „opatrovateľská služba“),
3. prepravná služba,
4. sprievodcovská služba a predčitateľská služba,
5. tlmočnická služba,
6. sprostredkovanie tlmočnickej služby,
7. sprostredkovanie osobnej asistencie,
8. požičiavanie pomôcok,

d) sociálne služby s použitím telekomunikačných technológií, ktorými sú:

1. monitorovanie a signalizácia potreby pomoci,
2. krízová pomoc poskytovaná prostredníctvom telekomunikačných technológií,

e) podporné služby, ktorými sú:

1. odľahčovacia služba,
2. pomoc pri zabezpečení opatrovníckych práv a povinností,
3. poskytovanie sociálnej služby v dennom centre,
4. podpora samostatného bývania,
5. poskytovanie sociálnej služby v jedálni,
6. poskytovanie sociálnej služby v práčovni,
7. poskytovanie sociálnej služby v stredisku osobnej hygieny.

(2) Sociálne služby možno účelne a vhodne spájať.

Z hľadiska **formy** poskytovania rozlišuje zákon o sociálnych službách sociálne služby ambulantné, terénne a pobytové. **Ambulantná** forma sa poskytuje fyzickej osobe, ktorá dochádza, je sprevádzaná alebo je dopravovaná do miesta sociálnej služby. **Terénna** forma sa poskytuje fyzickej osobe v jej prirodzenom sociálnom prostredí alebo v jej domácom prostredí, prípadne prostredníctvom terénnych programov. **Pobytová** forma sa poskytuje, ak súčasťou sociálnej služby je ubytovanie. Pobytová sociálna služba sa poskytuje ako celoročná sociálna služba alebo týždenná sociálna služba.

Pre objasnenie podstaty komunitného plánovania sociálnych služieb je potrebné charakterizovať pojem **komunita**. Ide o skupinu osôb, pre ktorú je príznačný určitý znak alebo súbor znakov, pričom tieto sú vo všeobecnosti vnímané ako typické. Obec, mesto, mestská časť sa považujú za základnú občiansku komunitu. Osoby žijúce na území jednej obce, mesta, mestskej časti majú spoločné bydlisko, využívajú tú istú infraštruktúru a do istej miery majú aj príbuzné potreby. Samospráva v záujme občanov vstupuje do kontaktu so štátom, a tak vzniká spleť vzťahov: samospráva – štát, samospráva – občan, štát – občan, pričom jasne definované vzťahy medzi týmito subjektmi môžu byť výrazne dynamizujúcim prvkom rozvoja celého systému sociálnej starostlivosti. Vo vzťahu štát – samospráva bola obciam, mestám a mestským častiam udelená povinnosť mať vypracovaný **komunitný plán** sociálnych služieb ako základný nástroj komunitného plánovania.

Komunitné plánovanie poskytuje odpoveď na otázku, aké sociálne služby a v akom rozsahu je potrebné vytvoriť na určitom území, ako by tieto služby mali byť rozmiestnené a aké personálne, materiálne a finančné zdroje sú na to k dispozícii. Uvažovanie nad týmito súvislosťami je významné

z hľadiska uspokojovania súčasných, ale aj prognózovania budúcich sociálnych potrieb, zvyšovania kvality života obyvateľov či prognózovania tvorby pracovných miest. S ohľadom na dynamické, neustále sa meniace prostredie je náročné naplánovať niektoré procesy a s nimi súvisiace finančné náklady presne, avšak podstatou komunitného plánovania je ich aspoň odhadnúť, pretože inak by bolo konanie samosprávy v tejto oblasti nekoordinované a neefektívne. V kontraste s uvedeným je snaha o poskytovanie:

- ✓ väčšieho množstva sociálnych služieb,
- ✓ širšej škály sociálnych služieb,
- ✓ kvalitnejších sociálnych služieb,
- ✓ sociálnych služieb, ktoré budú bližšie k občanom,

a práve takto fungujúci systém zabezpečí komunitné plánovanie a konanie samosprávy v súlade s ním.

Ciele, zásady a princípy komunitného plánovania

Komunitné plánovanie má svoje opodstatnenie z viacerých dôvodov. Predovšetkým umožňuje samospráve riadiť procesy v sociálnej oblasti efektívne. Tento benefit je však iba parciálny. Konečným **cieľom** komunitného plánovania je:

- ✓ posilňovať sociálnu súdržnosť obyvateľov,
- ✓ predchádzať sociálnemu vylúčeniu a sociálnej izolácii ohrozených jednotlivcov a skupín,
- ✓ opäť začleniť do komunity tých, ktorí stoja na jej okraji a v niektorých prípadoch vyvolávajú strach a neistotu, či dokonca predstavujú hrozbu pre iných obyvateľov.

Aby komunitné plánovanie nebolo samoučelné a bolo využiteľné v reálnom živote a prinášalo očakávané pozitívne efekty, mali by byť pri vypracovaní komunitného plánu dodržané tieto **zásady**:

- ✓ potreby a rozvojové priority v oblasti sociálnych služieb musia byť stanovené obyvateľmi, ktorí žijú v danej lokalite a ktorých sa plánovanie týka;
- ✓ všetky plánované a realizované procesy sú vzájomne previazané, korešpondujú, podporujú sa a vzájomne sa nevyklučujú;
- ✓ zvyšovanie kvality sociálnych služieb musí byť považované za dôležité a žiaduce a musí byť významnou súčasťou miestnej politiky;
- ✓ rozvoj oblasti sociálnych služieb je založený na presvedčení o jedinečnosti, hodnote a dôstojnosti každého užívateľa sociálnych služieb.

Komunitné plánovanie je založené na nasledujúcich **princípoch**:

- ✓ **Partnerstvo** – komunitný plán má byť výsledkom spolupráce viacerých účastníkov – zadávateľov, poskytovateľov aj užívateľov sociálnych služieb, verejnosti aj ďalších subjektov. Každý účastník má zásluhu na výslednej podobe plánu, názory všetkých účastníkov majú rovnakú váhu, všetkým účastníkom má byť poskytnutý rovnaký priestor.
- ✓ **Informovanosť** – účastníci podieľajúci sa na vypracovaní komunitného plánu medzi sebou komunikujú a vzájomne sa informujú. Spolupráca má byť transparentná, zrozumiteľná, žiadny

účastník nesmie byť komunikačne znevýhodnený. Len úzka spolupráca a kvalitná komunikácia môže viesť k vytvoreniu požadovanej ponuky sociálnych služieb.

- ✓ **Inovatívnosť** – dynamické prostredie, nové situácie a obmedzené zdroje si vyžadujú hľadanie stále nových prístupov a riešení, ktoré budú môcť byť účinné a efektívne aj tam, kde zastarané riešenia už neplnia svoju funkciu.
- ✓ **Kompromis** – komunitný plán by nemal byť príliš ambiciózny, mal by vychádzať z reálnych potrieb, avšak s ohľadom na dostupné zdroje. Definovanie zoznamu atraktívnych, avšak nereálnych cieľov, nepovedie k rozvoju, ale ku stagnácii a frustrácii z neschopnosti zmeniť stav k lepšiemu. Naopak, správne definované ciele je možné dosiahnuť aj s obmedzenými zdrojmi.

Komunitný plán môže (ale nemusí) svoju pozornosť orientovať okrem oblasti poskytovania sociálnych služieb v zmysle zákona o sociálnych službách aj na ďalšie súvisiace oblasti – napr. oblasť bývania, vzdelávania, poskytovania zdravotnej starostlivosti, bezpečnosti, prevencie a pod., keďže informácie z uvedených oblastí napomáhajú dotváraniu celkového obrazu o sociálnej sfére života v samospráve.

Subjekty komunitného plánovania

Z princípu partnerstva vychádza potreba spolupráce viacerých subjektov. Základnými subjektmi komunitného plánovania sú zadávatelia, poskytovatelia a prijímatelia sociálnych služieb, okrem nich však do procesu komunitného plánovania vstupujú tiež verejnosť a ďalšie organizácie.

Zadávatelia sociálnych služieb

Zadávatelmi sociálnych služieb sú subjekty, ktorým zákon ukladá úlohu zabezpečiť sociálne služby na území, ktoré spravujú – v podmienkach Slovenska ide o obce, mestá, mestské časti. Ich činnosť je dopĺňaná činnosťou príslušných samosprávnych krajov. Obec/mesto/mestská časť na základe vlastnej alebo cudzej iniciatívy rozhoduje o:

- ✓ potrebe zrealizovať komunitné plánovanie,
- ✓ subjekte, ktorý zabezpečí komunitné plánovanie (mestská časť, poverená organizácia),
- ✓ zastupovaní poslancov v procese komunitného plánovania,
- ✓ finančnom zabezpečení komunitného plánovania,
- ✓ termíne predloženia komunitného plánu zastupiteľstvu na schválenie.

Zadávatel' služby od začiatku komunitného plánovania zverejňuje zrozumiteľnou a dostupnou formou všetky podstatné informácie o procese a výsledkoch plánovania.

Poskytovatelia sociálnych služieb

Poskytovateľom sociálnych služieb môže byť fyzická osoba, podnikateľský subjekt, súkromná nezisková organizácia, organizácia zriadená obcou/mestom/mestskou časťou, organizácia zriadená samosprávnym krajom, organizácia zriadená štátom. Všetky tieto subjekty majú v procese komunitného plánovania rovnaké postavenie, ich ciele a zámery majú rovnakú váhu. Zapojením sa do komunitného

plánovania získavajú poskytovatelia možnosť presadzovať vlastné názory, nadobúdať nové informácie, vytvárať partnerstvá, a tak sa podieľať na tvorbe a výslednej podobe systému. Za ideálnych podmienok by do komunitného plánovania mali byť zapojení poskytovatelia reprezentujúci každú z nasledujúcich kategórií sociálnych služieb:

- ✓ poradenské a podporné služby rodine a jednotlivcom,
- ✓ služby krízovej intervencie,
- ✓ služby dlhodobej sociálnej, príp. kombinovanej sociálnej a zdravotnej starostlivosti.

Taktiež je potrebné prizvať do procesu plánovania poskytovateľov, ktorí realizujú nové aktivity alebo overujú nové metódy, avšak v súčasnosti nie sú zaradení do zákonom definovaného systému sociálnych služieb. Spolupôsobením všetkých poskytovateľov má byť taký systém sociálnych služieb, ktorý udrží obyvateľov na určitom území, pričom ich potreby budú uspokojené.

Užívatelia sociálnych služieb

Užívateľmi sociálnych služieb sú osoby, ktorým sú poskytované sociálne služby z dôvodu nepriaznivej sociálnej situácie, v ktorej sa ocitli. Základnými skupinami, pre ktoré by sa mali sociálne služby plánovať, sú:

- ✓ seniori (najmä osoby staršie ako 65 rokov),
- ✓ občania so zdravotným postihnutím,
- ✓ osoby ohrozené sociálnym vylúčením.

Zapojením týchto skupín do komunitného plánovania získa samospráva cenné informácie o ich potrebách, na základe čoho bude môcť vybudovať adekvátnu sieť sociálnych služieb uspokojujúcu aj špecifické sociálne potreby.

Verejnosť a ďalšie organizácie

Verejnosť má byť priebežne oboznamovaná so zámermi, výsledkami a cieľmi komunitného plánovania, čo zabezpečí samospráva vhodne zvolenou informačnou stratégiou. Pri príprave komunitného plánu sú oslovené a vyzvané k spolupráci aj ďalšie organizácie, záujmové skupiny, občianske iniciatívy, etnické skupiny a iné subjekty, ktorých sa komunitné plánovanie týka. Pritom platí, že čím rôznorodejšie spektrum subjektov sa do komunitného plánovania zapojí, tým kvalitnejší je výstup z tohto procesu.

Legislatívne normy a strategické dokumenty

Základnú právnu normu v oblasti poskytovania sociálnych služieb predstavuje zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov, ktorý stanovuje právny rámec poskytovania sociálnych služieb, financovania sociálnych služieb a dohľadu nad poskytovaním sociálnych služieb. Pôsobnosť obce v oblasti poskytovania sociálnych služieb je taxatívne vymedzená v § 80 zákona. Garantom poskytnutia sociálnej služby je obec tak, že sociálnu službu poskytne sama alebo prostredníctvom právnickej osoby zriadenej alebo založenej na tento účel alebo následne poskytovanie sociálnej služby zabezpečí u iného poskytovateľa.

Tento zákon ďalej dopĺňajú:

- ✓ zákon Slovenskej národnej rady č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov,
- ✓ zákon č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- ✓ zákon č. 601/2003 o životnom minime a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- ✓ zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- ✓ zákon č. 305/2005 Zb. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- ✓ zákon č. 600/2003 o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.

Okrem legislatívnych noriem tvoria podklad pre spracovanie komunitného plánu aj viaceré **strategické a plánovacie dokumenty**:

Miestne dokumenty:

- ✓ Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Tvrdošovce na roky 2015 – 2020,
- ✓ Komunitný plán sociálnych služieb obce Tvrdošovce za obdobie 2011 – 2015.

Regionálne dokumenty:

- ✓ Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja Nitrianskeho samosprávneho kraja 2016 – 2022.

Národné dokumenty:

- ✓ Stratégia deinštitucionalizácie sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v SR,
- ✓ Národný program aktívneho starnutia na roky 2014 – 2020,
- ✓ Národný program reforiem – SR 2015 (zriadenie zariadení starostlivosti o deti, zamestnávanie žien, zamestnanosť a sociálna inklúzia, zlepšenie kvality a dostupnosť sociálnych služieb diverzifikáciou financovania poskytovateľov sociálnych služieb a jednoznačnejším vymedzením kompetencií zodpovedných subjektov),
- ✓ Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014 – 2020,
- ✓ Národný akčný plán pre elimináciu a prevenciu násillia na ženách na roky 2014 – 2019,
- ✓ Národná stratégia na ochranu detí pred násillím,
- ✓ Národná stratégia zamestnanosti do roku 2020,
- ✓ Národný akčný plán prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť v systéme sociálnych služieb na roky 2012 – 2015,
- ✓ Národné priority rozvoja sociálnych služieb na roky 2015 – 2020.

Dokumenty EÚ:

- ✓ Európa 2020,
- ✓ Amsterdamská zmluva – hlava IX, články 136 – 145. Amsterdamská zmluva posilňuje základné princípy ako sú ľudské práva a sociálne práva,
- ✓ Lisabonská zmluva – program radikálnej obnovy EÚ v ekonomickej a sociálnej oblasti,
- ✓ Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd,
- ✓ Dohovor o právach dieťaťa,
- ✓ Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím,
- ✓ Európska sociálna charta.

Analytická časť

Socio-demografická analýza

Základom analytickej časti Komunitného plánu obce Tvrdošovce je socio-demografická analýza obce. Ako východiskový dokument bol použitý Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Tvrdošovce na roky 2008 – 2016 a Komunitný plán sociálnych služieb obce Tvrdošovce na roky 2011 – 2015. Údaje zo spomínaných dokumentov boli doplnené zo zdrojov rôznych verejných inštitúcií, ako napríklad Štatistický úrad Slovenskej republiky, príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny a pod. Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Tvrdošovce 2008 – 2016 uvádza širší záber o obyvateľstve a charakterizuje ho na základe rôznorodých kritérií. V komunitnom pláne sa budeme zaoberať iba vybranými charakteristikami v rámci cieľových skupín, pre ktoré je určený systém sociálnych služieb. Detailný opis týchto vybraných skupín umožní samospráve lepšie spoznať prostredie, kde sa komunitné plánovanie odohráva a od ktorého sa odvíja. V rámci tejto podkapitoly bližšie špecifikujeme základné skupiny užívateľov sociálnych služieb a v nasledujúcej podkapitole uvedieme konkrétne možnosti využívania sociálnych služieb v obci.

Obyvatelia, rodiny, deti a mládež

Úroveň sociálneho rozvoja charakterizuje viacero ukazovateľov, medzi ktoré patrí aj demografická situácia a zloženie obyvateľstva. Pre **demografický vývoj** je vo všeobecnosti charakteristický znižujúci sa prirodzený prírastok obyvateľstva a starnutie populácie. Uvedený trend je možné sledovať aj pri analýze vývoja obyvateľstva v obci Tvrdošovce. Za posledných desať rokov sa celkový počet obyvateľov obce znížil o 132 osôb. Hoci v rokoch 2005 – 2008 je možné sledovať nárast počtu obyvateľov, od roku 2009 vývoj už má kolísavú tendenciu. Od roku 2012 nastal kontinuálny pokles v celkovom počte obyvateľstva.

Tab. č. 1 Vývoj počtu obyvateľov obce Tvrdošovce

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Počet obyv.	5285	5292	5314	5319	5301	5316	5180	5211	5181	5172	5153

Zdroj: Štatistický úrad SR

Čo sa týka **pohlavnej štruktúry obyvateľstva**, počas uplynulých 10 rokov počet žien mierne prevyšoval počet mužov. O tomto fakte svedčí aj posledný dostupný údaj z roku 2015, keď v percentuálnom vyjadrení ženské pohlavie predstavovalo 51,36 %, kým mužské 48,63 % z celkového počtu obyvateľov.

Pokiaľ ide o vekovú štruktúru obyvateľov obce Tvrdošovce, podiel občanov v **predproduktívnom veku**, t. j. 0 – 14 rokov, v uplynulých ôsmich rokoch postupne klesá. Pozitívny vývoj je možné pozorovať iba v roku 2010, keď podiel obyvateľstva v predproduktívnom veku vzrástol medziročne o 0,35 p. b. V období od roku 2007 až po 2010 je badateľný pozitívny vývoj obyvateľstva v **produktívnom veku**. Po miernom poklese v rokoch 2011 a 2012, od roku 2013 je opäť viditeľný pozitívny vývoj v spomínanej vekovej skupine. Vývoj obyvateľstva v **poproduktívnom veku**, t. j. nad 65 rokov, má rastúci charakter. V pozorovanom období jedine v roku 2010 klesol podiel tejto vekovej

skupiny o 0,45 p. b. Porovnávajúc údaje z tabuľky č. 2 môžeme identifikovať mierne starnutie obyvateľstva obce Tvrdošovce. Tento trend sa zatiaľ nejaví ako ohrozujúci, avšak táto skutočnosť sa nesmie zanedbať, keďže môže znamenať začiatok negatívneho trendu vývoja vekovej štruktúry obyvateľstva.

Tabuľka č. 2 Vývoj podielu vekových zložiek obyvateľstva obce Tvrdošovce

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Predproduktívny vek	14,62 %	14,27 %	13,87 %	14,22 %	13,86 %	13,84 %	13,53 %	13,38 %
Produktívny vek	70,66 %	70,99 %	71,06 %	71,16 %	71,00 %	70,89 %	71,11 %	71,13 %
Poproduktívny vek	14,72 %	14,74 %	15,07 %	14,62 %	15,14 %	15,28 %	15,36 %	15,49 %

Zdroj: Štatistický úrad SR

Z tabuľky č. 3 sa dá usúdiť, že **počet narodených detí** má v obci Tvrdošovce premenlivý trend, avšak v pozorovanom období sa počet detí drží približne na úrovni 40. Najväčší nárast v počte živonarodených detí je možné sledovať v roku 2009, keď sa oproti predchádzajúcemu roku narodilo o 8 detí viac. Naopak, najväčší pokles sa nastal v roku 2012, keď sa narodilo o 7 detí menej ako v predchádzajúcom roku.

Tabuľka č. 3 Vývoj počtu živonarodených detí v obci Tvrdošovce

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Počet	40	48	46	48	41	40	47	43

Zdroj: Štatistický úrad SR

Manželstvo sa považuje za jeden z najbežnejších tradičných spôsobov, akým rodina vzniká. Počet uzatvorených manželstiev mal za sledované obdobie kolísavú tendenciu. Najviac manželstiev sa v obci uzatvorilo v roku 2014 (24 manželstiev), najmenej o rok skôr, v roku 2013 (10 manželstiev). **Rozvodovosť** sa v porovnaní so sobášnosťou držala na vysokej úrovni za sledované obdobie. V roku 2013 počet rozvodov prevýšil počet sobášov uzatvorených obyvateľmi obce.

Tabuľka č. 4 Sobášnosť a rozvodovosť obyvateľov obce Tvrdošovce

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Počet sobášov	17	18	11	16	19	17	19	14	10	24
Počet rozvodov	9	7	10	7	15	14	8	9	12	15

Zdroj: Interná evidencia Obecného úradu Tvrdošovce

Seniori

Na začiatku tejto sekcie je potrebné najprv vymedziť pojmy starnutie a staroba. Starnutie je proces, ktorého výsledkom je rôzny stupeň staroby. Staroba je konečná etapa procesu starnutia, je to obdobie na konci prirodzeného vývojového procesu každého človeka.

Jedným z najdôležitejších charakteristík starnutia a staroby je vek. Rozlišujeme nasledujúce obdobia staroby:

- ✓ 60 – 74 rokov – včasná staroba, vyšší vek, mladá staroba;

- ✓ 75 – 89 rokov – vlastná staroba, pravá staroba;
- ✓ 90 rokov – dlhovekosť.

Tabuľka č. 5 Vývoj počtu obyvateľov v poproduktívnom veku

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
60 - 74	746	736	750	736	725	731	742	768	787	809	826
75 - 89	251	272	268	281	303	306	306	321	334	331	319
90 -	14	11	7	11	11	12	11	10	11	13	11

Zdroj: Štatistický úrad SR

Ako je to už v sekcii „Obyvateľstvo, rodiny, deti a mládež“ naznačené, vývoj počtu obyvateľov v poproduktívnom veku má rastúci charakter. V tabuľke č. 5 sa rozdelili obyvatelia v poproduktívnom veku do skupín na základe obdobia ich staroby. Počet obyvateľov vo veku **60 – 74 rokov** sa od 2008 neustále zvyšuje. Do roku 2014 v skupine obyvateľov v mladej starobe je sledovateľný 13,93 %-ný nárast. Podobná je situácia aj v skupine obyvateľov vo veku **75 – 89 rokov**, avšak počet týchto obyvateľov rastie už od začiatku sledovaného obdobia, t. j. od r. 2004. Jedine v poslednom roku (2014) môžeme vidieť pokles v počte obyvateľov v pravej starobe o 3,62 %. V skupine obyvateľov vo veku **nad 90 rokov** sa ich počet drží prevažne nad 10 osôb. Za sledované obdobie je priemerný počet osôb v tejto skupine 11 obyvateľov.

Zdravotne ťažko postihnutí

Ďalšiu kategóriu prijímateľov sociálnych služieb tvoria **ťažko zdravotne postihnutí** ľudia. Organizácia spojených národov definuje osoby so zdravotným postihnutím ako osoby s dlhodobými telesnými, mentálnymi, intelektuálnymi alebo zmyslovými postihnutiami, ktoré v súčinnosti s rôznymi prekážkami môžu brániť ich plnému a účinnému zapojeniu sa do spoločnosti na rovnakom základe s ostatnými.

Za fyzickú osobu s ťažkým zdravotným postihnutím (ďalej len osoba s ŤZP) sa považuje fyzická osoba, ktorej miera funkčnej poruchy je najmenej 50 %. Funkčná porucha je nedostatok telesných schopností, zmyslových schopností alebo duševných schopností fyzickej osoby, ktorý z hľadiska predpokladaného vývoja zdravotného postihnutia bude trvať dlhšie ako 12 mesiacov. Sociálny dôsledok ťažkého zdravotného postihnutia (ďalej len „ŤZP“) je znevýhodnenie, ktoré má fyzická osoba z dôvodu jej ŤZP v porovnaní s fyzickou osobou bez zdravotného postihnutia rovnakého veku, pohlavia a za rovnakých podmienok, ktoré nie je schopná z dôvodu ŤZP prekonať sama.

Podľa evidencie miestnej organizácie Slovenského zväzu postihnutých civilizačnými chorobami a zväzu telesne postihnutých žije v obci 168 ťažko zdravotne postihnutých osôb. Na základe tejto evidencie miestna organizácia má 150 členov so srdcovo-cievnu chorobou a 18 telesne postihnutých.

Osoby ohrozené sociálnym vylúčením

Pod sociálnym vylúčením chápeme neschopnosť zúčastniť sa na sociálnom, ekonomickom, politickom a kultúrnom živote v dôsledku faktorov, ako sú napríklad nízky príjem, zlý zdravotný stav, nedostatočné vzdelanie, slabý kontakt s majoritnou populáciou a diskriminácia.

Tabuľka č. 6 Ekonomická aktivita obyvateľov obce Tvrdošovce – údaje z roku 2011

Pohlavie		Muži	Ženy	Spolu	
Osoby ekonomicky aktívne	spolu		1 458	1 131	2 589
	%		56,3	43,7	100,0
	z toho	osoby na materskej dovolenke	0	27	27
		pracujúci dôchodcovia	19	29	48
		nezamestnaní	227	227	454
	vypomáhajúci (neplatení) členovia domácností v rodinných podnikoch		3	1	4
Osoby na rodičovskej dovolenke		3	105	108	
Nepracujúci dôchodcovia		423	740	1 163	
Ostatní nezávislí		24	14	38	
Osoby závislé	spolu		548	569	1 117
	v tom	deti do 16 rokov	384	382	766
		študenti stredných škôl	114	111	225
		študenti vysokých škôl	50	76	126
Ostatní závislí, nezistení		82	91	173	
Úhrn obyvateľstva		2 538	2 650	5 188	
Narodení v obci bydliska	spolu		1 489	1 548	3 037
	%		58,7	58,4	58,5

Zdroj: Sčítanie obyvateľov, domov a bytov z roku 2011

Na základe údajov zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2011 polovica obyvateľov obce Tvrdošovce (49,99 %) tvorí ekonomicky aktívnu skupinu, z toho 79,57 % je pracujúcich. Pracujúci tvoria 39,71 % z celkového počtu obyvateľov. Z celkového počtu obyvateľov tvoria nezamestnaní 8,75 %, no ak sa pozrieme len na skupinu ekonomicky aktívnych osôb, táto hodnota je vyššia – 17,53 %. Pomerne veľkú časť tvoria nepracujúci dôchodcovia (22,42 % z celkového počtu obyvateľstva) a závislé osoby, t. j. deti do 16 rokov a študenti (22,21 % z celkového obyvateľstva).

Ďalším dôvodom sociálneho vylúčenia je **nedostatočné vzdelanie**. Na základe údajov zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2011 je 14,24 % obyvateľov obce bez vzdelania (zahrňuje aj deti) a 25,62 % má ukončené stredné vzdelanie s maturitou. Vyššie vzdelanie dosiahlo 6,71 % z celkového počtu obyvateľstva.

Tabuľka č. 7 Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva obce Tvrdošovce – údaje z roku 2011

Najvyššie dosiahnuté vzdelanie	Počet obyvateľov	Percentuálne vyjadrenie
Základné	1136	21,90 %
Učňovské (bez maturity)	905	17,44 %
Stredné odborné (bez maturity)	553	10,66 %
Úplné stredné učňovské (s maturitou)	162	3,12 %
Úplné stredné odborné (s maturitou)	1012	19,51 %
Úplné stredné všeobecné	155	2,99 %
Vyššie odborné	45	0,87 %
Vysokoškolské bakalárske	84	1,62 %
Vysokoškolské mag., inž., dokt.	249	4,80 %
Vysokoškolské doktorandské	15	0,29 %
Bez vzdelania	739	14,24 %
Nezistené	133	2,56 %
Spolu	5188	-

Zdroj: Sčítanie obyvateľov, bytov a domov z roku 2011

Závažným dôvodom sociálneho vylúčenia je **nezamestnanosť**. Počet uchádzačov o zamestnanie v obci Tvrdošovce za posledné 3 roky klesá. Najmarkantnejšie zvýšenie tohto ukazovateľa nastalo medzi rokmi 2008 a 2009, kedy sa počet uchádzačov o zamestnanie zvýšil o 46 %. Najvyšší počet uchádzačov o zamestnanie však bol zaznamenaný v roku 2012 v počte 425 osôb. Počet žien uchádzajúcich sa o zamestnanie v sledovanom období neustále prevyšuje počet mužov.

Tabuľka č. 8 Vývoj počtu uchádzačov o zamestnanie v obci Tvrdošovce

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ženy	163	108	98	167	157	198	230	210	197	146
Muži	96	82	64	136	144	176	195	171	148	88
Spolu	259	190	162	303	301	374	425	381	345	234

Zdroj: Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny SR

Tab. č. 9. Vývoj počtu uchádzačov o zamestnanie v obci Tvrdošovce podľa dĺžky trvania

Obdobie		k 31.12.2015	k 31.12.2016	k 31.12.2017
v tom podľa dĺžky evidencie	0 – 3 mesiacov	36	36	25
	4 – 6 mesiacov	39	20	9
	7 – 9 mesiacov	26	13	6
	10 – 12 mesiacov	11	7	5
	13 – 18 mesiacov	19	11	3
	19 – 24 mesiacov	14	8	1
	25 – 30 mesiacov	7	4	1
	31 – 36 mesiacov	8	7	3
	37 – 42 mesiacov	16	3	0

	43 – 48 mesiacov	9	0	1
	nad 48 mesiacov	49	23	5
	N/A	0	0	0

Zdroj: Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny SR

K sociálnemu vylúčeniu nevedú iba ekonomické dôvody. V kontexte tejto skutočnosti treba oblasť sociálnych služieb vnímať ako oblasť, ktorá nie je zameraná iba na riešenie, resp. zmierňovanie núdze hmotnej či finančnej, ale aj **núdze sociálnej**. Obec nedisponuje evidenciou o **osobách ohrozených sociálnym vylúčením**.

Analýza súčasného stavu v oblasti poskytovania sociálnych služieb

Analýza súčasného stavu v oblasti poskytovania sociálnych služieb nadväzuje na socio-demografickú analýzu a predstavuje dôležitú súčasť komunitného plánu. Aby sa identifikovali silné a slabé stránky a navrhli sa vhodné opatrenia pre obec, je nevyhnutné poznať skutočný stav. V nasledujúcej časti komunitného plánu je popísaný aktuálny stav sociálnej starostlivosti vo vzťahu k jednotlivým cieľovým skupinám, ktoré už boli vymedzené v predchádzajúcej podkapitole.

Obyvatelia, rodiny, deti a mládež

Podľa internej evidencie obce približne 5 % obyvateľov je v zlej sociálnej situácii. Obec Tvrdošovce každý rok organizuje podujatie na privítanie detí, počas ktorého sú rodiny obdarované finančnou čiastkou 50 EUR na jedno dieťa. Na základe platného VZN obce obyvatelia môžu požiadať o jednorazový finančný príspevok v hodnote 165 EUR a zároveň môžu využiť sociálnu pôžičku.

Na území obce Tvrdošovce sa nachádzajú dve materské a dve základné školy.

Na Hlbokej ulici má sídlo materská škola s vyučujúcim jazykom slovenským. Zariadenie zamestnáva 8 pedagogických zamestnancov a dvoch nepedagogických. Materskú školu navštevuje 80 detí priamo z obce Tvrdošovce, ktoré sú rozdelené do štyroch tried.

V obci Tvrdošovce sa nachádza aj materská škola s vyučujúcim jazykom maďarským – Óvoda. Zariadenie zamestnáva 2 pedagogických a 2 nepedagogických zamestnancov. V inštitúcii funguje len jedna trieda, ktorú navštevuje 18 detí priamo z obce.

V súčasnosti je kapacita oboch inštitúcií postačujúca. Zariadenia sú financované z podielových daní a z vlastných zdrojov. Obec formou vykonávania opráv, financovania energie a vypracovávaním projektových zámerov prispieva k fungovaniu materských škôl. Pri Materskej škole na ulici Hlboká sa nachádza školská jedáleň, ktorá zamestnáva 5 zamestnancov.

V obci funguje aj Cirkevná materská škola v zriaďovateľskej pôsobnosti Rímskokatolíckej cirkvi – Materská škola sv. Štefana s výchovným jazykom maďarským – Szent István Óvoda, Tvrdošovce – Tardoskedd.

Pod adresou Nová cesta 9, Tvrdošovce sa nachádzajú dve základné školy, Základná škola Károlya Szemerényiho s vyučujúcim jazykom maďarským a Základná škola J. A. Komenského.

Základná škola s vyučujúcim jazykom maďarským zamestnáva 16 pedagogických a 5 nepedagogických pracovníkov. Inštitúciu navštevuje 164 detí priamo z obce a z Nových Zámkov, ktoré sú rozdelené do 10 tried.

Základná škola J. A. Komenského v obci Tvrdošovce zamestnáva 20 pedagogických a 5 nepedagogických zamestnancov. Školu navštevuje 289 detí priamo z obce, ale aj neďalekej obce Jatov. Deti sú rozdelené do 15 tried.

V súčasnosti je kapacita oboch zariadení postačujúca. Základné školy sú financované z normatívnych a nenormatívnych prostriedkov a z vlastných zdrojov. Pri ZŠ J. A. Komenského funguje školská jedáleň, ktorej služby môžu využiť žiaci oboch základných škôl.

V obci Tvrdošovce fungujú rôzne záujmové združenia a kluby pre rodiny, deti a mládež. Obec pravidelne organizuje klub pre mladé a budúce mamičky. Mamičky s deťmi sa stretávajú raz týždenne vo štvrtok v obecnom dome. Pre deti sú tu pripravené hračky, ktoré obec zakúpila z vlastných prostriedkov, ako aj z dotácie. Klub v súčasnosti navštevuje 5 – 15 mamičiek s deťmi vo veku 1 – 3 roky.

V Tvrdošovciach funguje aj športový klub, ktorý môžu navštevovať malé aj väčšie deti. V obci funguje 60. skautský zbor Sándor Sík. Skauting je výchovné hnutie mládeže zamerané na celkový rozvoj osobnosti mladého človeka. Má výrazné filantropické, humanistické a kozmopolitné črty.

Pre každú vekovú skupinu obec Tvrdošovce ponúka cvičenia v obecnom dome a možnosť zúčastniť sa na spevokole a športových podujatiach.

V súvislosti s vyššie uvedenými výchovnými a vzdelávacími inštitúciami a voľnočasovými možnosťami je pre úplnosť potrebné dodať, že tieto služby **nie sú sociálnymi službami** podľa zákona o sociálnych službách. V komunitnom pláne sa im venujeme z dôvodu, že všetky tieto aktivity pomáhajú predchádzať sociálnemu vylúčeniu tým, že poskytujú priestor pre rozvíjanie vedomostí a schopností, stretávanie sa ľudí a pestovanie rôznych záujmov, oddych a plnohodnotné využívanie voľného času. Zároveň predprimárne a primárne vzdelávanie je dôležité pre rozvoj osobnosti a ďalšie formálne vzdelávanie človeka, ktoré má veľký vplyv na sociálnu situáciu jednotlivca v budúcnosti. Vzhľadom na uvedené považujeme vzdelávacie, kultúrne a voľnočasové aktivity veľmi dôležitým doplnkom ku sociálnym službám.

Seniori

Od roku 2014 **denný stacionár** v obci Tvrdošovce ponúka služby pre seniorov, ktorí v zariadení môžu stráviť príjemné chvíle. Ide o **ambulantnú formu** sociálnej služby a zriaďovateľom je obec. Denný stacionár je otvorený od pondelka do piatka od 7:00 do 17:00 a nachádza sa na ulici Dolná č. 6, Tvrdošovce. Činnosť denného stacionára upravuje § 40 zákona o sociálnych službách (zákon č. 448 Z. z. z roku 2008) a VZN č. 5 obce Tvrdošovce z roku 2013. Denný stacionár poskytuje pomoc fyzickým osobám, ktoré sú odkázané na pomoc inej fyzickej osoby. Zariadenie zabezpečuje stravu trikrát v priebehu dňa a zároveň ponúka prepravu občanov z domu do stacionára a domov zo

stacionára. Denný stacionár pre svojich návštevníkov poskytuje pomoc pri odkázanosti, sociálne poradenstvo a sociálnu rehabilitáciu, pracovnú terapiu a záujmovú činnosť. Zariadenie navštevuje 11 seniorov z obce a z okolitých obcí/miest, o ktorých sa starajú dve sociálne opatrovatelky. Maximálna kapacita denného stacionára je 12 osôb. Zariadenie je financované z finančných prostriedkov Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR a z obecného rozpočtu. Obec pomáha zariadeniu formou prenájmu budovy, financovania energie a zabezpečením prepravnej služby. Materiálno-technické vybavenie denného stacionára je na uspokojivej úrovni.

Reštaurácia Kelly v obci Tvrdošovce sedem dní v týždni zabezpečuje **stravovanie pre seniorov**. Strava je rozvázaná priamo do denného stacionáru prostredníctvom vlastného auta reštaurácie. Reštaurácia dokáže poskytovať obed maximálne pre 40 seniorov, avšak v súčasnosti len 10 ľudí využíva stravovaciu službu v obci. Obеды sú hradené v súčinnosti obce a seniorov. Obec hradí 0,99 EUR za obed a seniori 1,56 EUR. Poskytovateľom sociálnej služby je fyzická osoba – živnostník – Gabriela Halászová.

Ťažko zdravotne postihnutí

V obci pôsobia štyri opatrovatelky, ktoré navštevujú odkázaných priamo v ich dome za účelom opatrovania. **Opatrovateľskú službu** v obci využíva 5 obyvateľov. Ide o **terénnu formu** sociálnej služby a jej zriaďovateľom je obec. Úlohu opatrovateľskej služby upravuje § 41 zákona č. 448 Z. z. z roku 2008.

Preventívne aktivity pre ŤZP obyvateľov organizuje Miestna organizácia Slovenského zväzu postihnutých civilizačnými chorobami a zväzu telesne postihnutých v Tvrdošovciach. Obec formou dotácie prispieva k fungovaniu spomínaného zväzu.

Obecné budovy ako obecný úrad, obecný dom a základné školy v súčasnosti disponujú bezbariérovým prístupom. Nové chodníky sú tiež vybavené bezbariérovým prístupom. V obci je však stále viacero miest, ktoré bezbariérové nie sú.

Osoby ohrozené sociálnym vylúčením

Sociálne vylúčenie predstavuje stav dlhodobej separácie jednotlivca od spoločnosti, ktorý môže nastať ako dôsledok rôznych, niekedy náhlych skutočností, najčastejšie však v dôsledku straty zamestnania, nedostatočného vzdelania, ťažkého zdravotného postihnutia, staroby, závislosti od návykových látok, finančnej nestability, pôvodu, rasy, príslušnosti k etniku či vierovyznaniu. Sociálne

vylúčenie sa prejavuje nezáujmom jednotlivca, resp. skupiny ľudí s určitými znakmi o zvyšok spoločnosti alebo/a súčasne nezáujmom spoločnosti o tohto jednotlivca/túto skupinu. Sociálne vylúčené osoby predstavujú minoritu a ich sociálne problémy a potreby sú výrazne odlišné od problémov a potrieb majority, môžu mať dokonca až existenčný charakter. Osoby stojace „na okraji“ spoločnosti obvykle svoju situáciu nedokážu riešiť samostatne, ale sú odkázané na pomoc a spolupatričnosť iných ľudí. Tam, kde zlyhá rodina a blízki známi, nastupuje pomoc vyšších inšancií. Obec sa snaží týmto ľuďom pomôcť hlavne tým, že pravidelne informuje svojich obyvateľov o voľných pracovných miestach prostredníctvom svojej webovej stránky a rozhlasu a organizuje rôzne akcie, kde sa združujú všetci obyvatelia obce.

SWOT analýza

<p>Silné stránky</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rastúci trend v počte obyvateľov v produktívnom veku ✓ vysoký podiel pracujúcich obyvateľov ✓ vzdelávacie inštitúcie aj v jazyku národnostnej menšiny (materská a základná škola s vyučujúcim jazykom maďarským) ✓ široký sortiment voľnočasových aktivít pre deti a mládež (prevencia) ✓ vysoká kvalita denného stacionára ✓ zapájanie seniorov do organizovania podujatí v obci (prevencia) ✓ snaha samosprávy o získanie externých finančných zdrojov ✓ prítomnosť opatrovateľskej služby ✓ stravovanie pre seniorov ✓ nevyužitá kapacita súčasných sociálnych služieb 	<p>Slabé stránky</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ pokles celkového počtu obyvateľov ✓ pokles počtu obyvateľov v predproduktívnom veku ✓ rast počtu obyvateľov v poproduktívnom veku ✓ vysoká miera rozvodovosti ✓ absencia domova sociálnych služieb
<p>Príležitosti</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ migračný prírastok obyvateľstva ✓ maximálne získavanie a využívanie externých finančných zdrojov ✓ zvýšený záujem o voľnočasové aktivity ✓ vybudovanie domu seniorov ✓ poskytnutie pomoci pre ŤZP a osobám ohrozeným sociálnym vylúčením ✓ vybudovanie materského centra ✓ podpora na zvýšenie počítačovej gramotnosti seniorov ✓ vybudovanie jasí a materskej školy s výchovným jazykom maďarským 	<p>Riziká</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ odchod obyvateľov za prácou do okolitých miest (Nitra, Šurany, Nové Zámky) ✓ neúspešnosť projektových zámerov ✓ presun kompetencií na samosprávy bez adekvátneho presunu finančných zdrojov ✓ nezáujem investorov o podnikanie na území obce ✓ nezáujem obyvateľov o voľnočasové aktivity a podujatia organizované obcou

Výsledky dotazníkového prieskumu

Do procesu komunitného plánovania mali možnosť zapojiť sa aj obyvatelia a subjekty pôsobiace v obci Tvrdošovce prostredníctvom vyplňania dotazníkov. Dotazníky boli zverejnené na webovej stránke obce a tiež boli sprístupnené v tlačenej podobe. Dotazník vyplnilo 82 obyvateľov. V nasledujúcej textovej časti prinášame výsledky tohto prieskumu.

Podiel žien, ktoré vyplnili dotazník, viac ako dvojnásobne prevyšuje počet mužov zúčastnených na zisťovaní údajov o sociálnych službách v obci Tvrdošovce. Do prieskumu sa zapojilo 56 žien (68,29 % z celkového počtu respondentov) a 26 mužov (31,71 % z počtu respondentov). Viac ako polovica respondentov (56,10 %) je staršia ako 65 rokov. Druhú najpočetnejšiu vekovú skupinu medzi respondentmi tvoria obyvatelia vo veku 50 – 64 rokov, ktorí predstavujú 29,27 % opýtaných. Veková skupina 20 – 29 rokov tvorí 3,66 % zo všetkých zúčastnených osôb, 6,10 % respondentov tvorí obyvateľstvo vo veku 30 – 39 rokov a 4,88 % respondentov vo veku 40 – 49 rokov.

Pri pohľade na vzdelanostnú štruktúru najpočetnejšiu skupinu tvoria obyvatelia so stredným odborným vzdelaním (35,37 %). Základné vzdelanie dosiahlo 29,27 % respondentov, kým 10,98 % je vyučených bez maturity a 13,41 % je vyučených s maturitou. Stredné všeobecné vzdelanie dosiahlo 2,44 % respondentov. Vysokoškolské vzdelanie má 8,54 % opýtaných v nasledovnej štruktúre: 3,66 % s technickým zameraním, 1,22 % s ekonomickým zameraním a 3,66 % s humanitným zameraním.

Skoro 70 % respondentov uviedlo, že v súčasnosti je na starobnom dôchodku, kým 13,41 % je zamestnaných vo verejnom sektore. Tretiu najpočetnejšiu skupinu tvoria respondenti zamestnaní v súkromnom sektore (8,54 %). Jeden respondent uviedol, že vedie samostatné podnikanie a jeden pôsobí v obci ako samostatne hospodáriaci roľník. Traja respondenti uviedli, že sú na materskej dovolenke a dvaja sú evidovaní ako nezamestnaní.

Až 87,80 % respondentov býva v obci Tvrdošovce viac ako 20 rokov. Uvedená skutočnosť poukazuje na to, že dotazník vyplnili obyvatelia, ktorí svoju obec dôkladne poznajú. Traja respondenti bývajú v obci 16 až 20 rokov, dvaja 6 až 10 a jeden z opýtaných menej ako 1 rok.

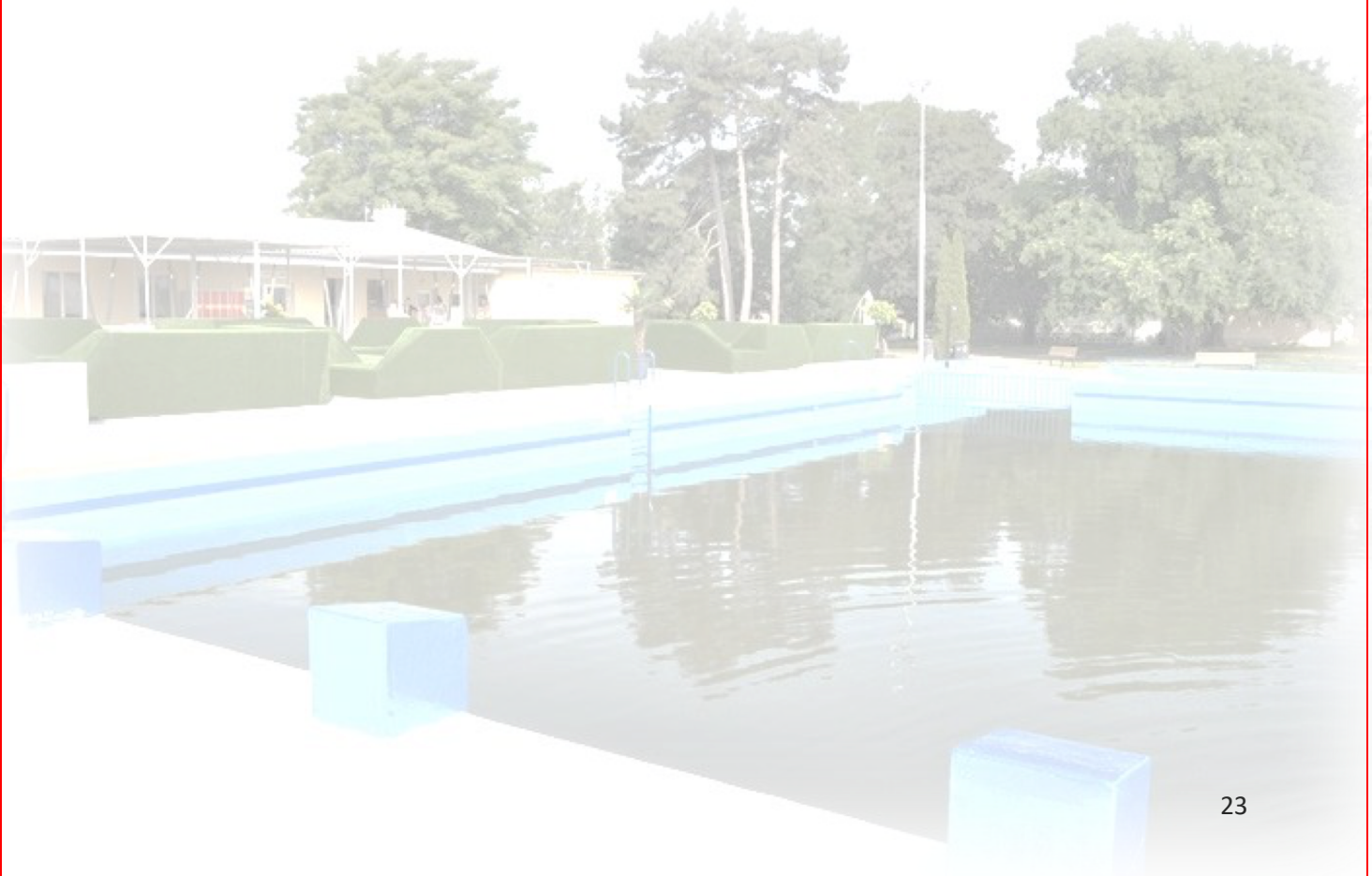
Polovica respondentov uviedla, že má čiastočný prehľad o poskytovaných sociálnych službách v obci Tvrdošovce. Štyridsaťštyri percent opýtaných má prehľad a zvyšných 6 % nemá prehľad o možnostiach využívania sociálnych služieb.

Až 64,63 % respondentov uviedlo, že v súčasnosti využíva služby zdravotníckeho zariadenia v obci. Dvanásť respondentov uviedlo, že využíva služby denného stacionára a rovnaký počet opýtaných má členstvo v záujmových združeniach a kluboch. Trinásť percent respondentov využíva stravovacie služby zabezpečené obcou. Služby vzdelávacieho zariadenia využíva skoro 10 % opýtaných, kým služby súvisiace s poradenstvom v sociálnej oblasti 4,88 %. Dvadsaťtri percent opýtaných nevyužíva žiadnu sociálnu službu.

Viac ako polovica opýtaných respondentov (54,88 %) je spokojná so sortimentom poskytovaných sociálnych služieb v obci Tvrdošovce. Približne 15 % obyvateľov, ktorí sa zúčastnili prieskumu, vyjadrilo svoju nespokojnosť v tejto oblasti. Dôvodom nespokojnosti je prevažne absencia domova sociálnych služieb. Tridsať percent respondentov v dôsledku nevyužívania sociálnych služieb nevie posúdiť svoju spokojnosť.

V oblasti posudzovania kvality sociálnych služieb poskytovaných v obci Tvrdošovce viac ako polovica respondentov (53,66 %) uviedla, že je spokojná. Tridsaťtri percent opýtaných v dôsledku nevyužívania sociálnych služieb v obci nevie posúdiť ich kvalitu. Viac ako 13 % respondentov uviedlo nespokojnosť s ich kvalitou.

Väčšina respondentov uviedla svoju spokojnosť so službami denného stacionára, avšak pociťuje absenciu domova sociálnych služieb.

Strategická časť

Vízia

Vízia obce Tvrdošovce predstavuje zhrnutie budúcej predstavy o obci, ktorá by sa mala dosiahnuť rozvojovými zámermi definovanými v stratégii rozvoja.

Hlavným cieľom strategickkej vízie je poskytnúť smer pre strategické plánovanie sociálnych a súvisiacich služieb, ako aj pre implementáciu navrhnutých opatrení. Vízia tiež vykresľuje želanú budúcnosť tým, ktorí v obci žijú, pracujú, navštevujú ju, či v nej podnikajú, alebo ktorí v nej plánujú investovať. Súčasnú strategické plánovanie a strategická vízia predstavujú dohovor medzi lokálnymi lídrami na prioritách budúceho rozvoja. Toto poslanie strategickkej vízie sa najlepšie naplní vtedy, keď je jej obsah stručný, výrečný a pôsobivý v najširšom zmysle slova. Okrem motivácie má vízia aj marketingový, respektíve propagačný účel. Predáva daný región/lokalitu, predáva úsilie svojej komunity čeliť aktuálnym trendom a vytvárať lepšie podmienky pre regionálny rozvoj. Propaguje obec vo svete, na úradoch a medzi partnermi, ale rovnaký význam má aj vnútorná propagácia, keďže zabezpečuje usporiadanie, identitu a spoločný účel činnosti rozvoja.

Obec Tvrdošovce bude vždy otvoreným, bezpečným a dôstojným miestom pre život svojich občanov bez ohľadu na ich vek, pohlavie, sociálnu situáciu, pôvod, rasu či vierovyznanie. Konanie obce bude v súlade s cieľom urobiť sociálne služby kvalitnejšími, rozmanitejšími a adresnejšími. Obec bude naklonená inovatívnym prístupom rešpektujúcim ľudskú dôstojnosť, prirodzené právo a morálne zásady s cieľom riešiť nové výzvy a vyvíjať aktívne úsilie v oblasti prevencie pred sociálnou núdzou a sociálnym vylúčením. Obec vytvorí podmienky pre návrat sociálne vylúčených späť do života komunity.

Vízia bude naplnená realizáciou Komunitného plánu sociálnych služieb obce Tvrdošovce na roky 2016 – 2023. Zodpovednými osobami za dosiahnutie vízie bude **pracovná skupina**, t. j. skupina osôb, ktoré sa za obecný úrad podieľali na tvorbe komunitného plánu a ktoré sa budú do budúcnosti podieľať na monitorovaní naplňania plánu ako aj na jeho priebežných aktualizáciách. Pracovnú skupinu tvoria 3 osoby: Mgr. Judita Veresová – prednostka obecného úradu, Mgr. Silvia Haluza a Bc. Lívia Borbélyová – zamestnankyňa obecného úradu.

Návrh stratégie rozvoja

S cieľom dosiahnuť uvedenú víziu si obec Tvrdošovce navrhla stratégiu rozvoja. Naplánovaním jednotlivých krokov obec vopred vie, na aký zámer, kedy a koľko finančných prostriedkov bude potrebovať. Plán jej umožňuje lepšie, organizovanejšie a efektívnejšie naplňovať jednotlivé zámery a následne aj vyhodnotiť úspešnosť svojho konania. Stratégia rozvoja by na jednej strane mala zohľadňovať súčasné podmienky, na druhej strane reálne dostupné možnosti v obci. Iba stanovením racionálnych cieľov môže obec dosiahnuť skutočný rozvoj. Naopak, vymenovaním nereálnych opatrení iba podporí frustráciu z neschopnosti zmeniť súčasný stav k lepšiemu. Je dôležité tiež poznamenať, že vytýčené zámery s výnimkou jedného nie sú soc. službami, ale je dôležité podporovať a rozvíjať aj

súvisiace oblasti a služby – ako vzdelávanie, kultúra a pod., keďže pomáhajú predchádzať sociálnemu vylúčeniu a udržiavajú obyvateľstvo.

Stratégia obce Tvrdošovce vychádza z **Národných priorít rozvoja sociálnych služieb na roky 2015 – 2020**. Ich cieľom je pozitívne ovplyvniť rozvoj sociálnych služieb v Slovenskej republike cestou formulovania základných priorít rozvoja, predpokladov na ich dosiahnutie a merateľných ukazovateľov na posudzovanie ich splnenia. Špecifickým cieľom Národných priorít rozvoja sociálnych služieb je:

- ✓ zabezpečiť realizáciu práva občana na poskytovanie sociálnej služby so zohľadnením ľudsko-právneho a nediskriminačného prístupu a dôrazom na rešpektovanie ľudskej dôstojnosti,
- ✓ zabezpečiť dostupnosť sociálnych služieb v súlade s potrebami cieľových skupín a komunity,
- ✓ zabezpečiť rozvoj sociálnych služieb dostupných pre osoby v segregovaných lokalitách s prítomnosťou koncentrovanej a generačne reprodukovanej chudoby,
- ✓ zvýšiť dostupnosť komunitných sociálnych služieb s dôrazom na rozvoj sociálnych služieb pre rodinu, ktorá sa stará o svojho člena, odkázaného na pomoc inej osoby pri sebaobsluže,
- ✓ deinštitucionalizovať sociálne služby,
- ✓ presadiť princíp integrovanej dlhodobej zdravotno-sociálnej starostlivosti,
- ✓ zaviesť systém zabezpečenia a hodnotenia podmienok kvality poskytovaných sociálnych služieb.

Predpokladá sa, že národné priority si následne nižšie územné jednotky (kraje, mestá, obce, mestské časti) rozpracujú vo svojich koncepcných a plánovacích dokumentoch.

Na obdobie rokov 2016 – 2023 si obec Tvrdošovce stanovila nasledujúce ciele v oblasti sociálnych služieb a k nim tiež aktivity, pomocou ktorých uvažuje tieto ciele dosiahnuť.

Zámer	Aktivita
1. Zabezpečenie starostlivosti o seniorov	1.1 Vybudovanie bezbariérového prístupu 1.2 Vybudovanie fit parku pre seniorov 1.3 Realizácia implementačného programu – Terénna sociálna práca v rokoch 2018 – 2023
2. Podpora voľnočasových aktivít obyvateľov a podujatí v obci	2.1 Organizácia a podpora kultúrnych podujatí v obci 2.2 Poskytnutie dotácií pre záujmové združenia
3. Podpora rodín a študentov	3.1 Podpora novorodencov 3.2 Podpora aktivít základných a materských škôl 3.3 Podpora vysokoškolských študentov 3.4 Vybudovanie novej materskej školy so zariadením starostlivosti o deti do troch rokov veku dieťaťa
4. Podpora sociálne slabších obyvateľov	4.1 Informovanie obyvateľov ohrozených sociálnym vylúčením o voľných pracovných pozíciách

V súvislosti s každou z vyššie uvedených aktivít si obec Tvrdošovce definovala aj ukazovatele výsledku a dopadu, prostredníctvom ktorých bude sledovať napĺňanie a hodnotiť úspešnosť

jednotlivých aktivít. Ku každému ukazovateľu obec priradila merné jednotky a konkrétne hodnoty na dosiahnutie do roku 2019 a následne aj ku koncu strategického obdobia, v roku 2023.

TABUĽKA UKAZOVATEĽOV VÝSLEDKOV A DOPADOV							
Typ ukazovateľa	Názov ukazovateľa	Definícia	Informačný zdroj	Merná jednotka	Východisková hodnota	Cieľová hodnota	
					2016	2019	2023
1.1 Vybudovanie bezbariérového prístupu v obci							
Hlavné ukazovatele: - výsledku - dopadu	Plocha vybudovaného bezbariérového prístupu	Výsledok	Stavebný úrad Interná evidencia obecného úradu	m ²	50	70	70
	Počet verejných priestranstiev a budov vybavených bezbariérovým prístupom	Dopad	Interná evidencia obecného úradu	Počet	6	7	7
1.2 Vybudovanie fit parku pre seniorov							
Hlavné ukazovatele: - výsledku - dopadu	Plocha vybudovaného fit parku pre seniorov	Výsledok	Stavebný úrad Interná evidencia obecného úradu	m ²	0	200	200
	Počet zostáv inštalovaných fitness prvkov pre seniorov	Výsledok	Interná evidencia obecného úradu	Počet	0	6	6
	Počet užívateľov vybudovaného fit parku	Dopad	Interná evidencia obecného úradu	Počet	0	25-30	25-30
1.3 Realizácia implementačného programu – Terénna sociálna práca v rokoch 2018 – 2023							
Hlavné ukazovatele: - výsledku - dopadu	Počet osôb využívajúcich služby terénnej sociálnej práce	Výsledok	Interná evidencia obecného úradu	Počet	7	7	7
	Počet novo vytvorených pracovných miest	Výsledok	Úrad práce Interná evidencia obecného úradu	Počet	2	2	2
	Počet udržateľných pracovných miest	Dopad	Úrad práce Interná evidencia obecného úradu	Počet	2	2	2

2.1 Organizácia a podpora kultúrnych podujatí v obci							
Hlavné ukazovatele: - výsledku - dopadu	Počet uskutočnených slávností a podujatí za rok	Výsledok	Kvalifikovaný odhad na základe informácií obecného úradu	Počet	3	4	5
	Počet účastníkov obecných slávností a podujatí za rok	Dopad	Kvalifikovaný odhad na základe informácií obecného úradu	Počet	3 800	4 000	4 200
2.2 Poskytnutie dotácií pre záujmové združenia							
Hlavné ukazovatele: - výsledku - dopadu	Počet záujmových združení podporených obcou	Výsledok	Interná evidencia obecného úradu	Počet	15	15	15
	Počet obyvateľov navštevujúcich záujmové združenia podporené obcou	Dopad	Interná evidencia obecného úradu	Počet	1 500	1 600	1 650
3.1 Podpora novorodencov							
Hlavné ukazovatele: - výsledku - dopadu	Počet rodín, na ktoré sa vzťahuje podpora	Výsledok	Interná evidencia obecného úradu	Počet	50	52	55
	Počet narodených detí za rok	Dopad	Interná evidencia obecného úradu	Počet	50	52	55
3.2 Podpora aktivít základných a materských škôl							
Hlavné ukazovatele: - výsledku - dopadu	Počet uskutočnených aktivít za školský rok na základných školách	Výsledok	Evidencia základných škôl	Počet	40+40	40+40	40+40
	Počet uskutočnených aktivít za školský rok v materských školách	Výsledok	Evidencia materských škôl	Počet	10+10	10+10	10+10
	Počet žiakov základných škôl zúčastnených na aktivitách	Dopad	Evidencia základných škôl	Počet	453	460	460
	Počet detí materských škôl zúčastnených na aktivitách	Dopad	Evidencia materských škôl	Počet	98	100	100

3.3 Podpora vysokoškolských študentov

Hlavné ukazovatele: - výsledku - dopadu	Výška finančného príspevku pre študentov I. stupňa vysokých škôl	Výsledok	Interná evidencia obecného úradu	EUR	50	50	50
	Výška finančného príspevku pre študentov II. stupňa vysokých škôl	Výsledok	Interná evidencia obecného úradu	EUR	70	70	70
	Podiel študentov študujúcich na I. stupni vysokých škôl na celkovom počte obyvateľstva	Dopad	Interná evidencia obecného úradu	%	5	6	6,5
	Podiel študentov študujúcich na II. stupni vysokých škôl na celkovom počte obyvateľstva	Dopad	Interná evidencia obecného úradu	%	5	6	6,5

3.4 Vybudovanie novej materskej školy so zariadením starostlivosti o deti do troch rokov veku dieťaťa

Hlavné ukazovatele: - výsledku - dopadu	Počet vybudovaných materských škôl so zariadením starostlivosti o deti do troch rokov	Výsledok	Projektová dokumentácia	Počet	0	0	1
	Celková podlahová plocha budovy	Výsledok	Projektová dokumentácia	m ²	0	0	1 662,65
	Počet tried materskej školy	Výsledok	Projektová dokumentácia	Počet	0	0	4
	Počet tried zariadenia starostlivosti o deti do troch rokov	Výsledok	Projektová dokumentácia	Počet	0	0	1
	Počet detí navštevujúcich materskú školu	Dopad	Evidencia materskej školy	Počet	0	0	80
	Počet detí navštevujúcich zariadenie starostlivosti o deti do troch rokov	Dopad	Evidencia zariadenia	Počet	0	0	20

4.1 Informovanie obyvateľov ohrozených sociálnym vylúčením o voľných pracovných pozíciách

Hlavné ukazovatele: - výsledku - dopadu	Počet informačných aktivít uskutočnených za rok	Výsledok	Úrad práce Interná evidencia obecného úradu	Počet	2	3	4
	Počet zamestnancov obecného úradu zapojených do informačných aktivít	Výsledok	Interná evidencia obecného úradu	Počet	4	4	4
	Počet informovaných obyvateľov	Dopad	Úrad práce Interná evidencia obecného úradu	Počet	5 153	5 160	5 200

V nadväznosti na takto kvantifikovanú predstavu o budúcej situácii vykonala obec aj monitoring východiskových podmienok – zostavila sumár, v ktorom uvádza, aké kroky už podnikla na dosiahnutie svojich cieľov a aké sú následne jej ďalšie možnosti. Obec zvažila kedy, za pomoci koho, za akých podmienok a s akými nákladmi bude môcť ďalej prispievať k realizácii jednotlivých zámerov, pričom prehľad odpovedí na tieto kľúčové otázky zachytáva nasledujúca tabuľka. Pre úplnosť je potrebné dodať, že **žiadny zo zámerov nie je poskytovaním sociálnej služby podľa zákona o sociálnych službách – s výnimkou zámeru zriadenia zariadenia starostlivosti o deti do troch rokov veku dieťaťa.**

Vybudovanie bezbariérového prístupu v obci

Garant	Obec Tvrdošovce - PVS	
Kontaktná osoba garanta	Vedúci PVS	
Partneri garanta (spolupráca s ...)	-	
Začatie a ukončenie projektu (od ..... do .....)	január 2018 – apríl 2018	
Cieľová skupina	ĎZP, obyvatelia obce	
Stav projektu pred realizáciou	Absencia bezbariérového prístupu v niektorých obecných budovách a na verejných priestranstvách	
Cieľ projektu	Vybudovať bezbariérový prístup a uľahčiť tak pohyb osobám s pohybovými ťažkosťami, ĎZP a kočíkom, zvýšenie bezpečnosti chodcov	
Výstupy	Zlepšenie prístupu do obecných budov a na verejné priestranstvá	
Indikátory monitoringu	Plocha vybudovaného bezbariérového prístupu, počet verejných priestranstiev a budov vybavených bezbariérovým prístupom	
Zmluvné podmienky	Budú doplnené po podpise zmluvy ako výsledku verejného obstarávania	
Riziká	Nedostatok finančných zdrojov, kvalita dodávateľa stavebných prác	
Poznámky	Nie je sociálnou službou podľa zákona o sociálnych službách.	
Realizácia projektu		
Fáza/míľnik	Súčinnosť iného odboru alebo subjektu	Termín (mesiac/rok)

Príprava projektovej dokumentácie	Externá projektová kancelária	01/2018					
Vydanie stavebného povolenia	Stavebný úrad	03/2018					
Realizácia projektu	Externý dodávateľ	04/2018					
Financovanie projektu							
Druh výdavku	Termín (rok)	Náklady spolu (eur)	z toho verejné zdroje				z toho súkromné zdroje
			EU	SR	VÚC	Obec	
Projektová dokumentácia	2018	500	0	0	0	500	0
Realizácia projektu	2018	5 000	0	0	0	5000	0
Spolu		5 500	0	0	0	5 500	0
Vybudovanie fit parku pre seniorov							
Garant	Obec Tvrdošovce						
Kontaktná osoba garanta	Ing. Marián Tóth, starosta obce						
Partneri garanta (spolupráca s ...)	-						
Začatie a ukončenie projektu (od ..... do .....)	január 2018 – júl 2018						
Cieľová skupina	Seniori						
Stav projektu pred realizáciou	Absencia športového zariadenia pre seniorov						
Cieľ projektu	Vybudovať fit park v obci, ktorý bude určený pre seniorov, začleniť seniorov do aktívneho života, prevencia pred sociálnym vylúčením, podpora fyzickej kondície seniorov						
Výstupy	Rozšírenie portfólia voľnočasových aktivít určených pre seniorov						
Indikátory monitoringu	Plocha vybudovaného fit parku, počet zostáv inštalovaných fitness prvkov pre seniorov, počet užívateľov vybudovaného fit parku						
Zmluvné podmienky	Budú doplnené po podpise zmluvy ako výsledku verejného obstarávania						
Riziká	Nedostatok finančných zdrojov, nedostatočná kvalita dodávateľa a kvalita prvkov fit parku						
Poznámky	Nie je sociálnou službou podľa zákona o sociálnych službách.						
Realizácia projektu							
Fáza/míľnik	Súčinnosť iného odboru alebo subjektu	Termín (mesiac/rok)					
Projektová dokumentácia	Externá projektová kancelária	01/2018					
Vydanie stavebného povolenia	Stavebný úrad	03/2018					
Realizácia projektu	Externý dodávateľ	04/2018					
Kolaudácia	Stavebný úrad	07/2018					
Financovanie projektu							
Druh výdavku	Termín (rok)	Náklady spolu (eur)	z toho verejné zdroje				z toho súkromné zdroje
			EU	SR	VÚC	Obec	
Projektová dokumentácia	2018	1 000	0	0	0	1 000	0
Realizácia projektu	2018	10 000	0	0	0	10 000	0
Spolu		11 000	0	0	0	11 000	0
Realizácia implementačného programu – Terénna sociálna práca v rokoch 2018 – 2023							
Garant	Obec Tvrdošovce						
Kontaktná osoba garanta	Ing. Marián Tóth, starosta obce						
Partneri garanta (spolupráca s ...)	-						
Začatie a ukončenie projektu	2018 – 2023						

(od ..... do .....)							
Cieľová skupina	Seniori ŤZP						
Stav projektu pred realizáciou	Kapacita poskytovanej terénnej sociálnej práce nie je postačujúca						
Cieľ projektu	Zabezpečiť dostatočnú kapacitu terénnej sociálnej práce.						
Personálne zabezpečenie projektu	3 opatrovatelky						
Kapacita sociálnej práce	Existujúca kapacita: 0 osôb Potrebná kapacita: 7 osôb Plánované navýšenie kapacít: 7 osôb						
Prevádzkové a organizačné podmienky	V zmysle zmluvy s Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny Nové Zámky.						
Výstupy	Skvalitnenie starostlivosti o seniorov						
Indikátory monitoringu	Počet osôb využívaných služby terénnej sociálnej práce, počet novovytvorených pracovných miest, počet udržateľných pracovných miest						
Zmluvné podmienky	Budú doplnené po podpise zmluvy ako výsledku verejného obstarávania						
Riziká	Nedostatok finančných zdrojov, nedostatočná pripravenosť obce, nedostatok opatrovateliek, kvalita poskytovaných služieb, nezáujem seniorov o túto službu						
Poznámky	Nie je sociálnou službou podľa zákona o sociálnych službách.						
Realizácia projektu							
Fáza/míľnik	Súčinnosť iného odboru alebo subjektu						
Propagácia projektu	Externý dodávateľ						
Získavanie vhodnej pracovnej sily	Úrad práce						
Realizácia projektu	Implementačná agentúra OS						
Financovanie projektu							
Druh výdavku	Termín (rok)	Náklady spolu (eur)	z toho verejné zdroje				z toho súkromné zdroje
			EU	SR	VÚC	Obec	
Realizácia projektu	2018 - 2023	34 560	0	0	0	34 560	0
Spolu		34 560	0	0	0	34 560	0
Organizácia a podpora kultúrnych podujatí v obci							
Garant	Obec Tvrdošovce						
Kontaktná osoba garanta	Ing. Marián Tóth, starosta obce						
Partneri garanta (spolupráca s ...)	-						
Začatie a ukončenie projektu (od ..... do .....)	2016 – 2023						
Stav projektu pred realizáciou	Podpora zrealizovaných podujatí v obci Tvrdošovce nie je postačujúca						
Cieľ projektu	Organizácia a podpora podujatí organizovaných počas celého roka v obci ako napr. Dni sv. Štefana, oslava jubilantov, mesiac úcty k starším, vianočné trhy – prevencia pred sociálnym vylúčením						
Výstupy	Kvalitnejšie podujatia organizované v obci						
Užívatelia	Obyvatelia obce Tvrdošovce						
Indikátory monitoringu	Počet uskutočnených slávností a podujatí za rok, počet účastníkov obecných slávností a podujatí						
Zmluvné podmienky	Budú doplnené po podpise zmluvy ako výsledku verejného obstarávania						

Riziká	Nedostatok finančných prostriedkov, nezáujem obyvateľov o kultúrne podujatia						
Poznámky	Nie je sociálnou službou podľa zákona o sociálnych službách.						
Realizácia projektu							
Fáza/míľnik	Súčinnosť iného odboru alebo subjektu					Termín (mesiac/rok)	
Príprava rozpočtu na projekt	-					2016	
Realizácia projektu	Externý dodávateľ					2016 – 2023	
Financovanie projektu							
Druh výdavku	Termín (rok)	Náklady spolu (eur)	z toho verejné zdroje				z toho súkromné zdroje
			EU	SR	VÚC	Obec	
Realizácia projektu	2016 – 2023	200 000	170 000	20 000	0	10 000	0
Spolu		200 000	170 000	20 000	0	10 000	0
Poskytnutie dotácií pre záujmové združenia							
Garant	Obec Tvrdošovce						
Kontaktná osoba garanta	Ing. Marián Tóth, starosta obce						
Partneri garanta (spolupráca s ...)	-						
Začatie a ukončenie projektu (od ..... do .....)	2016 – 2023						
Stav projektu pred realizáciou	Podpora záujmových združení fungujúcich v obci nie je postačujúca						
Cieľ projektu	Podporiť záujmové združenia fungujúce v obci – prevencia pred sociálnym vylúčením						
Výstupy	Skvalitnenie poskytovaných služieb jednotlivých záujmových združení v obci						
Užívatelia	Obyvatelia obce Tvrdošovce						
Indikátory monitoringu	Počet záujmových združení podporených obcou, počet obyvateľov navštevujúcich záujmové združenia podporené obcou						
Zmluvné podmienky	Budú doplnené po podpise zmluvy ako výsledku verejného obstarávania						
Riziká	Nedostatok finančných prostriedkov, nezáujem obyvateľov zúčastňovať sa záujmových združení						
Poznámky	Nie je sociálnou službou podľa zákona o sociálnych službách.						
Realizácia projektu							
Fáza/míľnik	Súčinnosť iného odboru alebo subjektu					Termín (mesiac/rok)	
Príprava rozpočtu na projekt	-					2016	
Realizácia projektu	Záujmové združenia					2016 - 2023	
Financovanie projektu							
Druh výdavku	Termín (rok)	Náklady spolu (eur)	z toho verejné zdroje				z toho súkromné zdroje
			EU	SR	VÚC	Obec	
Realizácia projektu	2016 - 2023	401 840	0	0	0	401 840	0
Spolu		401 840	0	0	0	401 840	0
Podpora novorodencov							
Garant	Obec Tvrdošovce						
Kontaktná osoba garanta	Ing. Marián Tóth, starosta obce						
Partneri garanta (spolupráca s ...)	-						

Začatie a ukončenie projektu (od ..... do .....)	2016 – 2023						
Stav projektu pred realizáciou	Podpora rodín s novorodencami nie je postačujúca						
Cieľ projektu	Podpora rodín s novorodencami na základe vopred určených kritérií						
Výstupy	Podpora založenia resp. rozšírenia rodín v obci						
Užívatelia	Obyvatelia obce Tvrdošovce						
Indikátory monitoringu	Počet rodín, na ktoré sa vzťahuje podpora, počet narodených detí za rok						
Zmluvné podmienky	Budú doplnené po podpise zmluvy ako výsledku verejného obstarávania						
Riziká	Nedostatok finančných prostriedkov						
Poznámky	Nie je sociálnou službou podľa zákona o sociálnych službách.						
Realizácia projektu							
Fáza/míľnik	Súčinnosť iného odboru alebo subjektu					Termín (mesiac/rok)	
Príprava rozpočtu na projekt	-					2016	
Propagácia projektu						2016	
Realizácia projektu						2016 – 2023	
Financovanie projektu							
Druh výdavku	Termín (rok)	Náklady spolu (eur)	z toho verejné zdroje				z toho súkromné zdroje
			EU	SR	VÚC	Obec	
Realizácia projektu	2016 – 2023	20 000	0	0	0	20 000	0
Spolu		20 000	0	0	0	20 000	0
Podpora aktivít základných a materských škôl							
Garant	Obec Tvrdošovce						
Kontaktná osoba garanta	Ing. Marián Tóth, starosta obce						
Partneri garanta (spolupráca s ...)	-						
Začatie a ukončenie projektu (od ..... do .....)	2016 – 2023						
Stav projektu pred realizáciou	Podpora aktivít základných a materských škôl v obci nie je postačujúca						
Cieľ projektu	Podporiť aktivity, ktoré sú realizované základnými a materskými školami pre deti a žiakov						
Výstupy	Skvalitnenie aktivít organizovaných základnými a materskými školami						
Užívatelia	Obyvatelia obce Tvrdošovce						
Indikátory monitoringu	Počet uskutočnených aktivít za školský rok na základných školách, počet uskutočnených aktivít za školský rok v materských školách, počet žiakov základných škôl zúčastnených na aktivitách, počet detí materských škôl zúčastnených na aktivitách						
Zmluvné podmienky	Budú doplnené po podpise zmluvy ako výsledku verejného obstarávania						
Riziká	Nedostatok finančných prostriedkov, nezáujem žiakov resp. detí zúčastniť sa na aktivitách						
Poznámky	Nie je sociálnou službou podľa zákona o sociálnych službách.						
Realizácia projektu							
Fáza/míľnik	Súčinnosť iného odboru alebo subjektu					Termín (mesiac/rok)	

Príprava rozpočtu na projekt		-					2016
Realizácia projektu		Základné a materské školy				2016 - 2023	
Financovanie projektu							
Druh výdavku	Termín (rok)	Náklady spolu (eur)	z toho verejné zdroje				z toho súkromné zdroje
			EU	SR	VÚC	Obec	
Realizácia projektu	2016 – 2023	BD	BD	BD	BD	BD	BD
Spolu		BD	BD	BD	BD	BD	BD
Podpora vysokoškolských študentov							
Garant		Obec Tvrdošovce					
Kontaktná osoba garanta		Ing. Marián Tóth, starosta obce					
Partneri garanta (spolupráca s ...)		-					
Začatie a ukončenie projektu (od ..... do .....)		2016 – 2023					
Stav projektu pred realizáciou		Kapacita podpory pre študentov vysokých škôl v súčasnosti je nevyhovujúca					
Cieľ projektu		Rozšíriť kapacitu podpory pre študentov vysokých škôl					
Výstupy		Podpora zvýšenia vzdelanostnej úrovne obyvateľov					
Užívatelia		Obyvatelia obce Tvrdošovce					
Indikátory monitoringu		Výška finančného príspevku pre študentov I. stupňa vysokých škôl, výška finančného príspevku pre študentov II. stupňa vysokých škôl, počet študentov študujúcich na I. stupni vysokých škôl, počet študentov študujúcich na II. stupni vysokých škôl					
Zmluvné podmienky		Budú doplnené po podpise zmluvy ako výsledku verejného obstarávania					
Riziká		Nedostatok finančných prostriedkov					
Poznámky		Nie je sociálnou službou podľa zákona o sociálnych službách.					
Realizácia projektu							
Fáza/míľnik		Súčinnosť iného odboru alebo subjektu				Termín (mesiac/rok)	
Príprava rozpočtu na projekt		-				2016	
Realizácia projektu		-				2016 – 2023	
Financovanie projektu							
Druh výdavku	Termín (rok)	Náklady spolu (eur)	z toho verejné zdroje				z toho súkromné zdroje
			EU	SR	VÚC	Obec	
Realizácia projektu	2016 – 2023	24 000	0	0	0	24 000	0
Spolu		24 000	0	0	0	24 000	0
Vybudovanie novej materskej školy so zariadením starostlivosti o deti do troch rokov veku dieťaťa							
Garant		Obec Tvrdošovce					
Kontaktná osoba garanta		Ing. Marián Tóth, starosta obce					
Partneri garanta (spolupráca s ...)		-					
Začatie a ukončenie projektu (od ..... do .....)		2018 – 2021					
Cieľová skupina		Rodiny s deťmi					
Stav projektu pred realizáciou		Absencia „detských jasí“ v obci. Materská škola s vyučovacím jazykom maďarským – Óvoda (v zriaďovateľskej pôsobnosti					

	obce) a Cirkevná materská škola (v zriaďovateľskej pôsobnosti Rímskokatolíckej cirkvi) sa nachádzajú v budove cirkvi, ktorá je staršia. Budova nie je majetkom obce, zo strany cirkvi sú investície do budovy minimálne, preto má obec záujem vybudovať vlastnú MŠ s tým, že terajšie MŠ budú presťahované do novej budovy. Na zámer je vypracovaná projektová dokumentácia, stavebné povolenie je v riešení.						
Cieľ projektu	Podpora mladých rodín v obci, zvýšenie atraktívnosti obce, zvýšenie kvality života v obci, rozšírenie sociálnej infraštruktúry						
Výstupy	Vybudovaná materská škola so zariadením starostlivosti o deti do troch rokov veku dieťaťa. Materská škola s kapacitou 4 triedy (80 detí) a „detské jasle“ s kapacitou 1 trieda (20 detí).						
Indikátory monitoringu	Počet vybudovaných materských škôl so zariadením starostlivosti o deti do troch rokov, Celková podlahová plocha budovy, Počet tried materskej školy, Počet tried zariadenia starostlivosti o deti do troch rokov, Počet detí navštevujúcich materskú školu, Počet detí navštevujúcich zariadenie starostlivosti o deti do troch rokov						
Personálne zabezpečenie projektu	12 pracovníkov						
Organizačné a prevádzkové podmienky	§ 32b zákona o sociálnych službách (týka sa zariadenia pre deti do 3 rokov). Zámer bude realizovaný na Železničnej ceste vedľa budovy Pošty (p. č. 859/18, 859/19, 859/20).						
Kapacita sociálnej služby	Týka sa zariadenia pre deti do 3 rokov: Existujúca kapacita: 0 detí Potrebná kapacita: 20 detí Plánované navýšenie kapacít: o 20 detí						
Zmluvné podmienky	Budú doplnené po podpise zmluvy ako výsledku verejného obstarávania						
Riziká	Nedostatok finančných prostriedkov obce, absencia vhodnej výzvy, kvalita dodávateľa, komplikácie vo verejnom obstarávaní, vandalizmus, prirodzený a/alebo mechanický úbytok obyvateľstva – nevyužitie kapacít						
Poznámky	-						
Realizácia projektu							
Fáza/míľnik	Súčinnosť iného odboru alebo subjektu					Termín (mesiac/rok)	
Príprava rozpočtu na projekt						2018	
Realizácia projektu	Úrad práce					2019 – 2021	
Financovanie projektu							
Druh výdavku	Termín (rok)	Náklady spolu (eur)	z toho verejný zdroj				z toho súkromný zdroj
			EU	SR	VÚC	Obec	
Realizácia projektu	2019 – 2021	1 500 000	1 275 000	150 000	0	75 000	0
Spolu		1 500 000	1 275 000	150 000	0	75 000	0
Informovanie obyvateľov ohrozených sociálnym vylúčením o voľných pracovných pozíciách							
Garant	Obec Tvrdošovce						
Kontaktná osoba garanta	Ing. Marián Tóth, starosta obce						
Partneri garanta (spolupráca s ...)	-						
Začatie a ukončenie projektu (od ..... do .....)	2016 – 2023						
Cieľová skupina	Sociálne vylúčený obyvatelia						

Stav projektu pred realizáciou	Kvalita informačných aktivít zameraných na zvýšenie informovanosti obyvateľov ohrozených sociálnym vylúčením o voľných pracovných pozíciách je nevyhovujúca						
Cieľ projektu	Zvýšiť informovanosť obyvateľov ohrozených sociálnym vylúčením o voľných pracovných pozíciách napr. pracovné veľtrhy organizované v obci, uverejnenie voľných pracovných pozícií na webovej stránke obce.						
Výstupy	Zvýšenie zamestnanosti v obci						
Užívatelia	Obyvatelia obce Tvrdosovce						
Indikátory monitoringu	Počet informačných aktivít uskutočnených za rok, počet zamestnancov obecného úradu zapojených do informačných aktivít, počet informovaných obyvateľov						
Zmluvné podmienky	Budú doplnené po podpise zmluvy ako výsledku verejného obstarávania						
Riziká	Nedostatok finančných zdrojov, nedostatočná pripravenosť obce, neochota obyvateľov ohrozených sociálnym vylúčením zamestnať sa						
Poznámky	Nie je sociálnou službou podľa zákona o sociálnych službách.						
Realizácia projektu							
Fáza/míľnik	Súčinnosť iného odboru alebo subjektu					Termín (mesiac/rok)	
Príprava rozpočtu na projekt						2016	
Realizácia projektu	Úrad práce					2016 - 2023	
Financovanie projektu							
Druh výdavku	Termín (rok)	Náklady spolu (eur)	z toho verejné zdroje				z toho súkromné zdroje
			EU	SR	VÚC	Obec	
Realizácia projektu	2016 – 2023	BD	BD	BD	BD	BD	BD
Spolu		BD	BD	BD	BD	BD	BD

BD – Bude doplnené

PVS – Podnik verejnoprospešných služieb

Plán financovania

Keďže možnosti obecného rozpočtu sú obmedzené, okrem celkovej výšky a štruktúry nákladov na jednotlivé zámery je žiaduce poznať tiež zdroje financovania a odhadovaný objem finančných prostriedkov (rozpočet) pre každý jeden rok. Nasledujúce dve tabuľky prehľadne zachytávajú uvedené informácie, z ktorých je zrejmé, že v aktuálnom plánovacom období má obec záujem – okrem vlastných finančných zdrojov – využívať aj zdroje zo štátneho rozpočtu a rozpočtu EÚ.

Tabuľka finančných nákladov komunitného plánu na roky 2016 – 2023

Aktivita	Celkové náklady	Verejné zdroje					Súkromné zdroje
		EÚ	Štát	VÚC	Obec	Spolu	
Vybudovanie bezbariérového prístupu	5 500	0	0	0	5 500	5 500	0
Vybudovanie fit parku pre seniorov	11 000	0	0	0	11 000	11 000	0
Realizácia implementačného programu – Terénna sociálna práca v rokoch 2018 - 2023	34 560	0	0	0	34 560	34 560	0
Organizácia a podpora kultúrnych podujatí v obci	200 000	170 000	20 000	0	10 000	200 000	0
Poskytnutie dotácií pre záujmové združenia	401 840	0	0	0	401 840	401 840	0
Podpora novorodencov	20 000	0	0	0	20 000	20 000	0
Podpora aktivít základných a materských škôl	BD	BD	BD	BD	BD	BD	BD
Podpora vysokoškolských študentov	24 000	0	0	0	24 000	24 000	0
Vybudovanie novej materskej školy so zariadením starostlivosti o deti do troch rokov veku dieťaťa	1 500 000	1 275 000	150 000	0	75 000	1 500 000	0
Informovanie obyvateľov ohrozených sociálnym vylúčením o voľných pracovných pozíciách	BD	BD	BD	BD	BD	BD	BD
Spolu	2 196 900	1 445 000	170 000	0	581 900	2 196 900	0

BD – Bude doplnené

Rozpočet Komunitného plánu na obdobie 2016 – 2023 (v €)

2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Spolu
80 730	80 730	477 990	461 490	461 490	461 490	86 490	86 490	2 196 900

Záver

Aj keď žijeme v rýchlo sa meniacom prostredí, komunitný plán predstavuje významný oporný bod v procese plánovania sociálnych služieb. Komunitný plán sociálnych služieb je nevyhnutný pre efektívnu organizáciu, rozšírenie portfólia a zvýšenie kvality ponúkaných sociálnych služieb obcou. Zostavenie komunitného plánu vychádza zo strategických dokumentov – z Národných priorít rozvoja sociálnych služieb na roky 2015 – 2020, z Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Tvrdošovce na obdobie 2008 – 2016 a z Komunitného plánu sociálnych služieb obce Tvrdošovce na roky 2011 – 2015.

Spracovaním Komunitného plánu sociálnych služieb obce Tvrdošovce sa v obci pristúpilo ku komplexnému komunitnému plánovaniu, ktorého cieľom bolo v prvom rade zmapovanie a vyhodnotenie situácie v oblasti sociálnych služieb a stanovenie strategických cieľov a opatrení pre rozvoj. Obec Tvrdošovce si na obdobie 2016 – 2023 vytýčila 4 strategické ciele, ktoré spoločne zahŕňajú 10 aktivít (strategických zámerov). Pri financovaní jednotlivých zámerov plánuje obec využiť vlastné ako aj externé prostriedky z fondov EÚ. Zrealizovaním všetkých zámerov a aktivít bude naplnená vízia obce na roky 2016 – 2023, čím sa kvalita sociálnych služieb v obci výrazne zlepši. **KPSS sa bude aktualizovať každý rok vždy na konci kalendárneho roka** v obecnom zastupiteľstve – pred schválením rozpočtu obce na ďalší rok.

Na zostavení Komunitného plánu sociálnych služieb obce Tvrdošovce na obdobie 2016 – 2023 sa podieľalo niekoľko partnerov: zástupcovia obce, odborníci na sociálnu oblasť, poskytovatelia i užívatelia sociálnych služieb, externá projektová spoločnosť, verejnosť i ďalšie organizácie. Úspech realizácie strategických cieľov a opatrení stanovených v komunitnom pláne bude podmienený mierou spolupráce dotknutých subjektov a vhodným zabezpečením finančných, materiálnych a personálnych podmienok potrebných na rozvoj sociálnych služieb v obci.

Použitá literatúra

- ✓ Filipová, M. – Woleková, H. – Petijová, M.: Komunitný plán sociálnych služieb, Metodická príručka, 2018.
- ✓ Komunitný plán sociálnych služieb obce Tvrdošovce na roky 2011 – 2015.
- ✓ Národná stratégia regionálneho rozvoja Slovenskej republiky.
- ✓ Národné priority rozvoja sociálnych služieb na roky 2015 – 2020.
- ✓ Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014 – 2020.
- ✓ Národný program aktívneho starnutia 2014 – 2020.
- ✓ Národná stratégia zamestnanosti do roku 2020.
- ✓ Národný akčný plán prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť v systéme sociálnych služieb na roky 2012 – 2015.
- ✓ Partnerská dohoda Slovenskej republiky na roky 2014 – 2020.
- ✓ Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Tvrdošovce na roky 2008 – 2016.
- ✓ Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Nitrianskeho samosprávneho kraja na roky 2014 – 2020.
- ✓ Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2011.
- ✓ Stratégia Európa 2020.
- ✓ Štatistiky Obecného úradu Tvrdošovce.
- ✓ Štatistický úrad Slovenskej republiky.
- ✓ Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.
- ✓ Všeobecne záväzné nariadenie obce Tvrdošovce č. 5/2013 zo dňa 16.12.2013, o poskytovaní sociálnych služieb v Dennom stacionári pre dospelých v obci Tvrdošovce.
- ✓ Woleková, H. – Mežianová, M.: Mini príručka pre komunitné plánovanie sociálnych služieb 2004.
- ✓ Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.